Շուշանիկ Կուրղինյան

Շղթաները

. . . Ես քնած եմ ծառի տակ ու զգում եմ իմ կազդուրվելը. արյունը մի հաղթական ուժով շրջում է երակներիս մեջ, զգալ տալիս առողջ քնի թովչանքը . . .

Տերևների արանքից ինձ են հասնում արևի շողերը, և ես զգում եմ իմ ուսին, կրծքին, ճակատին նրանց ջերմության ախորժահպումը: Ձերմից տաքացած մարմինս կասես լցվում, մեծանում է: Ես մեծ հաճույքով տարածվում եմ մեջքիս վրա: Աջ ոտքս ընկնում է արևից անտես, զով խոտի վրա, զգում նրա պաղությունը: Ինչ-որ շշուկ հոսում է գետնի միջից, թրթռում ականջիս մոտ ու կորչում իսկույն: Ես էլ չեմ զգում մարմնիս անդամների գոյությունը: Ինչ-որ կախարդական շնչից չքանում, անէության ծովն եմ ընկնում . . .

Երևի երկար է տևել իմ քունը ու մի երազ չէ ակոսել նրան: Ձարթնում եմ գոհ, անհոգ բավականությամբ հորանջում մի քանի անգամ, տերևների արանքից նայում երկնքին ու բոլորովին արթնացած պառկում եմ երեսնիվայր և դեմքս հենելով արմունկներով բարձի մեջ խրված ձեռքերիս վրա, դիտում եմ, թե ինչ նորություն է կատարվել արդյոք շուրջս, ու ժպտում եմ, երկար ժպտում . . .

Ինչո՞ւ եմ ժպտում. զարմացած հարցնում եմ ինքս ինձ և քիչ նեղություն կրելուց հետո հիշում . . .

Դեռ քնելուց առաջ մի լավ ժպիտ խաղում էր սրտիս մեջ, հետո ընկավ աչքերիս մեջ: Ես շտապով ճաշեցի և իջա պարտեզ: Մի հարմար տեղ չէի գտնում պառկելու: Առաջվա տեղերին էլ չէի հավանում. կարծես ամբողջ ամառանոցը կերպարանափոխված լիներ: Բարձն ու պլետը ձեռքիս թափառեցի երկար ու

վերջապես հեռավոր ծառուղիներից մեկում, որ չէր մաքրվում խոտերից, պառկեցի ծառի տակ ու այդ ժպիտը դեմքիս քնեցի:

Ահա նա էլ զարթնեց սրտիս խորքում. այդ պատճառով էլ մի ողողանջուն երգ գալարվեց, թրթռաց կրծքիս տակ ու կտրվեց:

Բավական է . . .

Երեկոյանում է: Ծառերն ու ծաղիկներն իրենց ստվերներն ուղղում են դեպի արևելք: Մեղմացող տապի հետ զգացվում է երեկոյան շունչը:

Երևի ծաղիկներն էլ քնել էին ինձ հետ ու երազել հով, գեփյուռ, լուսնկա գիշեր, այժմ էլ նենգ ժպիտով նայում են արևմուտք թեքվող արևին և ով գիտե ինչ են մտածում նրա մասին:

Լինեին մարդիկ ծաղիկների պես, մտածում եմ ես. սիրեին լույսը, բույր ու գեղեցկություն տային կյանքին, ամենքն էլ անխտիր . նստեին մի հողի վրա, մի ձեռք խնամեր նրանց, մի անձրևով թարմանային, ոչ ոքի նեղ չէր լինի երկրի երեսին և ամենքն էլ տեղ կունենային ծլելու, ծաղկելու . . .

Հեռվից լսվում է երեխաներիս աղմուկը . խաղում են: Ահա մայրս և խոհարարուհին երևացին «մեզոնինի» պատշգամբում, իջան առաջին հարկի կտուրի վրա, այսօրվա լվացած բուրդն են հավաքում, երևի չորացել է արդեն, և զրուցում իրար հետ:

Մորս ռուսերեն խոսքերի պաշարը շատ աղքատիկ է, ուստի խիստ արագ շարժվում են զանազան ձևերով նրա ձեռքերը, որոնցով և լրացվում է խոսքերի պակասը:

Երեկ հյուրեր կային մեզ մոտ, նրանցից մեկն ասաց, որ մեր բնակած «մեզոնինում» հենց իմ սենյակում մի ամառ երկու ամիս ապրել է Մ. Ն . . . . -ը:

Երեկվանից այդ փոքրիկ, ցածլիկ սենյակը մի խորհրդավոր տեսք է ստացել իմ աչքում, նա այնտեղ քնել է, շրջել, մտածել . . . .

Այդ վաթսունական թվականների հայ քաղաքացին, իր «Ազատն Աստվածով . . . »:

Մտքիս անիվը հպարտ պտույտ է գործում դեպի հետ՝ անցյալը:

Սոցիալիզմի նվաճումներն արտասահմանում. Գերցեն, Օգարև, Բակունին և ազատամիտ հայը համամարդկային ցավը բուժողների փշոտ ճամփու վրա . . .

Որքան լավ է, որ եղել են արժանի մարդիկ: Երբ մտածում եմ, թևեր է բուսնում ուսերիս վրա: Ակնածությամբ կարկառում եմ թևերս ու շշնջամ աղոթքի պես. «Գալիս եմ, գալի՛ս . . . »:

Վերջին տարիների ապրումները մրրկում են հոգիս: Վեր եմ նայում: Մի՞թե այդ բուրդ հավաքող անգրագետ կինն է ծնել ինձ . . . թափառում եմ ծառուղիներում. ամառանոցի մի ծայրում պարտիզպանի տնակի դիմացը մի հասարակ սեղանի շուրջ նստել է պարտիզպանուհին, հետն էլ երեք կին, ամենքն էլ մաքուր չթե հագուստներով, սպիտակ թաշկինակները գլխներին, սեղանի վրա դրած է մի մեծ շիշ օղի, թարմ վարունգներ, հասարակ երշիկ ու մեծ կտոր սև հաց: Օղու մնացորդը, նրանց կարմրած դեմքերը ցույց են տալիս, որ հանդեսը վաղուց է սկսած:

Երգենք, աշխատանքից կոշտացած բռունցքը խփում է սեղանին նրանցից մեկը:

Շտապ դատարկում են լցրած բաժակները, թևով սրբում բերանները և հազալուց հետո սկսում:

Սկզբից խառը ճիչերը աղմկում են օդը, ապա համերաշխ ելևէջները պարզ ու հասարակ երգի դուրս են սահում նրանց հոգնած կրծքերից: Լավ են երգում մալոռուսկաները. սիրում են երգը, երգում են միշտ ու գիտեն երգել, երգում են երկձայն և քառաձայն, առանց որևէ ձայնագրական կանոնների մասին տեղեկություն ունենալու, նրանց երգը հաճախ լսողություն է շոյում և թախիծ փռում իր շուրջը:

Շատ առավելություններ ունի ռուս կինը, ի՞նչ փույթ որ երբեմն նա իր կսկիծները թրջում է օղիով:

Ինձ նկատեցին հակառակ իմ ցանկության. արբած պարտիզպանուհին երգելով դիմավորեց ինձ: Ես նստեցի պատի տակ, նստարանի վրա:

Երգ շատ է սիրում, ասաց նա իր հյուրերին և տվեց մի քանի չափազանցացրած տեղեկություններ իմ մասին: Լսողները արբածի պարզ ժպիտով մի քանի անգամ նայեցին ինձ և մնացին գոհ: Ապա մի բաժակ էլ դատարկելով սկսեցին երգել առանձին եռանդով մեծ ժողովրդականություն ստացած երգը.

«Солнце всходит и заходит, А в тюрьме моей тем-но-о...».

Պետրովնա, դու միշտ հյուրասիրում ես ինձ այդ երգով, ասացի ես երգից հետո:

Սա շատ հարմար է, պատասխանեց նա, սև հացի կտորի վրա աղ ցանեց և ծամելով նստեց մոտս:

Ինչի՞ն է հարմար:

Ձեր կյանքին . . . Ձեզ . . .

Չեմ հասկանում, պատասխանեցի ես:

Հիմա ասեմ, կհասկանաք: Ահա մի ամիս է, որ ես նայում եմ ձեզ ու զարմանում. նստեցրել են ձեզ «մեզոնինում», ինչպես թռչունին վանդակի մեջ, կերակրում են, հոգ տանում, իսկ դուք ուտում, խմում .

ման եք գալիս վանդակի շուրջը, ո՛չ մեր օդին խմել գիտեք, ո՛չ ձեր կարմիր գինին և ո՛չ էլ երգել մեզ նման . . .

Գիտեք ի՞նչ «սեղան են սարքում սրանք», դարձավ նա մյուսներին, «օդի՛, գինի՛, խորովա՛ծ և քեֆ մինչև կես գիշեր: Օտարները ուտում, խմում են . . . : Սո՞ւտ եմ ասում, դարձավ դեպի ինձ, իսկ դուք սուս ու փուս նստում եք նրանց մոտ, կամ երեխայի նման ճոճվում ճոճանակի վրա:

Իմ ծիծաղից վշտացած գնաց նստեց կրկին սեղանի մոտ ու նորից աղմկեցին օդը «Ինձ ու իմ կյանքի հարմար» երգով.

«Не порвать мне, ке разбить вас»...

Հարկավոր է փշրել շղթաները, նկատեց նրանցից մեկը և սկսեց հեծկլտալ:

Ինչպե՞ս փշրել, հայհոյեց մյուսը, առանց դրան էլ ուժ չէ մնացել ինձ վրա. ահագին բանջարանոցի աշխատանքն ես եմ կատարում:

Բանջարանո՛ցը . . . մե՛ծ բան, բանջարանո՛ցը. իսկ եթե ամուսինդ հարբեցող լիներ, առանց պատճառի պոռաց երրորդ կինը:

Սպասեցեք, թողեք խոսքս վերջացնեմ, շղթաներս գիտե՞ք երբ են փշրում. կանչեց պարտիզպանուհին մեծ դժվարությամբ ծխախոտը թղթի մեջ փաթաթելով:

Ե՞րբ, հարցրեց անտարբեր լացողը:

Երբ որ սատանան գայթակղե, խորհրդավոր կերպով ասաց պարտիզպանուհին, ճչաց և կողերը բռնելով անցավ առաջ. մյուս կանայք երերալով բարձրացան տեղից և սկսվեց սիրած պարը . . .

Մթնշաղը թևերը փռել էր օդի մեջ: Թռչունները երեկոյան աղոթքն էին անում: Ամառանոցներից լսվում էր երեխաների լաց, աղմուկ, սարքվող սեղաններից ամանների ձայն և բոլորովին արբած կանանց խոպոտ.

«Не порвать мне, не разбить вас» ը:

1908 թ.